

Bokomtaler

Magnhild Selås og Ann-Kristin Gujord (red.) 2017. Språkmøte i barnehagen. Bergen: Fagbokforlaget. 220 sider.

Åse Lund

Universitetet i Sørøst-Norge

Tittelen på boka jeg skal omtale, *Språkmøte i barnehagen*, gir meg forventinger om et møte med kreativ språklig utfoldelse i barns barnehagehverdag, der språk og språklige varianter møtes. Boka er en antologi med bidragsyttere fra Universitetet i Bergen og Høgskulen på Vestlandet. Utgangspunktet for boka er et forskningsprosjekt der Ann-Kristin Helland Gujord, Magnhild Selås, Edit Bugge, Dagmar Andrea Cejka og Randi Nete-land har fulgt barn i to ulike barnehager. Et slikt utgangspunkt ser jeg på som en klar styrke. Det gir forfatterne muligheten til å vise leserne oppdatert forskningsbasert kunnskap om språkkompetanse og språkbruk hos barn og ansatte, om språk i ulike typer aktiviteter i barnehagen og om refleksjoner omkring språkarbeid i barnehagen. At de har valgt to barnehager med barnegrupper med ulik sammensetning av kulturelt og språklig mangfold, gjør at de to barnehagene kan være representative for mange barnehager i Norge.

I innledningskapittelet, *Ein mangfaldig barnehage*, får vi møte to av barna i prosjektet, Lana og Håkon. Barna vokser opp i to ulike språkmiljøer, men forfatterne viser hvordan begge er omgitt av språklig variasjon. På denne måten viser de hvordan språklig mangfold angår oss alle, og at norske barnehagebarn både vil møte mange måter å snakke norsk på og ulike språk i sin hverdag hjemme og i barnehagen. Ved å innlede med dette kan det se ut som om forfatterne har et ønske om å forene andrespråksfeltet med førstespråksfeltet. Det er positivt fordi flerspråklighet og andrespråkslæring som hovedregel blir behandla i egne kapitler som noe særegent og uvanlig.

Kapittel 2, *Språk og språkbruk i samfunnet*, er en kort innføring i sosiolingvistik, og tar for seg ulike former for språklig variasjon på samfunnsnivå og individnivå. Disse delene av kapittelet viser ikke til forskningsprosjektet som ble introdusert innledningsvis. Det er heller ikke gjort noe forsøk på å knytte stoffet til barnehagesektoren. Kapittelets relevans for sektoren øker når holdninger til språkbruk tas opp. Dette er viktig tematikk å diskutere med studenter og ute i barnehagene. Holdninger påvirker handlemåtene våre, og de vil påvirke hvordan de ansatte i barnehage møter barns språk både i hverdagsaktiviteter og i planlagt språkarbeid.

Kapittel 3, *Språket i bruk*, er det kapittelet som best klarer å leve opp til de forventningene jeg får i innledningskapittelet. Her blir eksempler fra prosjektbarnehagene brukt flittig, og det flerspråklige perspektivet er tilstede hele veien. I dette kapittelet har leken fått stor plass, og det viser hvordan barn finner veier inn i språk og lek ved hjelp av gode strategier og hjelp fra andre. Det legges vekt på at barna må gis muligheter i «eit språkmiljø som er romsleg nok til at ein kan bruke dei strategiane ein har» (s. 76).

Etter å ha lest samtaleanalysen i den siste delen av kapittelet, sitter jeg også igjen med en opplevelse av romslighet som en viktig del av språkarbeidet. I innledningskapittelet står det at boka vil legge vekt på den språklæringa som skjer i dagligdagse situasjoner i barnehagen. Analysen av en samtale rundt matbordet er nok det som tettest følger opp denne intensjonen, og den viser godt hvilket potensiale som ligger i denne hverdags situasjonen. I tillegg til interessante funn som gjøres gjennom å telle antall ytringer, er observasjoner av barnas bruk av andre ressurser enn de verbale av stor verdi for ansatte i barnehager. I denne samtalen viser det seg nemlig at de barna som har mange ikke-verbale uttrykk, roper og tuller, også er de som har flest verbale ytringer på norsk. At dette er atferd som ofte blir sett på som upassende ved matbordet og andre faste aktiviteter i barnehagen (f.eks. samling og påkledning), er viktig å formidle til barnehageansatte.

Kapittel 4 tar for seg barns språkutvikling og innledes med å vise tre eksempler på barn som vokser opp i ulike språklæringssituasjoner og hvor komplekse de kan være. Eksempelene viser hvorfor forskjellig språklig erfaringsgrunnlag spiller en rolle for språkutviklinga og gir ulike typer utvikling: førstespråksutvikling (flerspråklig og enspråklig) og andrespråksutvikling. Det er positivt at framstillinga av førstespråksutvikling innenfor ulike områder av språket inkluderer flerspråklig førstespråksutvikling. I de fleste andre framstillinger presenteres kun enspråklig førstespråksutvikling mens flerspråklig utvikling presenteres i en del for seg som simultan eller suksessiv. Denne framstillinga av språkutvikling er en videreføring av innledningskapittelets normalisering av flerspråklighet. Kapittelet inkluderer

også en presentasjon av faser i andrespråsutviklinga. Selv om forfatteren presiserer at det vanskelig lar seg gjøre å lage detaljerte generaliseringer av faser i andrespråkutviklinga, er det kjærkomment at det brukes så mye plass på det som her. Det er viktig at barnehagelærere som skal følge opp barns andrespråkutvikling, får mye kunnskap om dette når vi vet at mye av den kartleggingspraksisen som foregår ute i barnehagene baserer seg på en enspråklig norm.

Kapittel 5, *Språkkartlegging*, tar for seg et tema som har vært mye omdiskutert og som krever en faglig, nyansert framstilling. Forfatteren lykkes langt på vei med det, med noen innvendinger. I den første delen av kapitlet presenteres deler av samfunnsdebatten om kartlegging og hvordan barnehagenes kartleggingspraksis i noen tilfeller er politisk styrt. Som kommentar til dette nøyer hun seg med å anbefale barnehagelærere å tenke igjennom hvorfor og hvordan man bør kartlegge barns språk. Jeg mener det er viktig at kommende barnehagelærere opparbeider både faglige argumenter og profesjonelt mot til å ta til motmæle når politikken strider mot faglige og profesjonsetiske verdier. Boka kunne ha bidratt til dette gjennom å vise eksempler på barnehagelærere som har reagert på en praksis de ikke kan stå inne for. Videre i kapitlet kommer det en oversikt over argumenter for og imot språkkartlegging, en grundig presentasjon av ulike måter å innhente kunnskap om barns språk på, og en egen del om hvilke krav som bør stilles til kartleggingsmaterieill man skal bruke. Å forstå forskjellen på ulike kartleggingsmetoder er viktig å ha kunnskap om, og de ulike verktøya som presenteres, vil barnehagelærere møte i barnehagene og i kontakt med PPT. Det presiseres at det er viktig å vurdere verktøyet man har tenkt å ta i bruk. Jeg tror det ville vært til stor hjelp for barnehagelærere om presentasjonen av kartleggingsverktøy inneholdt en vurdering, for eksempel av hvor godt verktøyet egner seg til å kartlegge barn med ulik type språkutvikling jf. framstillinga i kapittel 4.

Kapittel 6 har en fin begrepsavklaring av «språkstimulering». Det er nyttig at dette er gjort med et ord som brukes flittig og tillegges ulike betydninger ute i barnehagene. Under en del av kapitlet som kalles *Språkstimulering gjennom god barnehagepraksis*, finner vi undertitlene *Det fleirspråklege perspektivet*, *Samtaler mellom barn og vaksne*, *Spesielt tilrettelagte språkkøtter*, *Samlingsstunder*, *Å arbeide med ord*, *Høgtlesing*, *Eventyr*, *forteljingar og populærkultur*, *Musiske aktivitetar*, *Leik* og *Skrifispråket*. Mange av temaene er grundigere behandla i andre fagbøker for barnehagelærerutdanninga, og presentasjonene tilfører med noen unntak ikke noe nytt. Her kunne forfatteren med fordel ha gjort et utvalg, f.eks. gjennom å fokusere på hverdagssituasjoner, som hun også skriver at kan ha

et stort potensiale for språklæring. Delen om et flerspråklig perspektiv på språkarbeidet er skuffende i en bok som innleder med en normalisering av flerspråklighet og inkluderer alle former for språklig variasjon. Jeg synes ikke eksemplene som er gitt gir et godt nok bilde av hvordan man kan legge til rette for tverrspråklige praksiser i et språkmiljø der språklig variasjon er en berikelse.

Språkmøte i barnehagen har noen kvaliteter som det er verdt å trekke fram. Bokas klare styrke er at den tar utgangspunkt i et prosjekt der forfatterne har fulgt barns språkbruk og språkutvikling i to reelle barnehager. Det gir forfatterne muligheten til å knytte teoretisk kunnskap til eksempler fra barnehagenes praksis. Dette er noe vi stadig utfordres til å gjøre mer av i barnehagelærerutdanninga, og noe studentene skal trenes opp til i løpet av studiet. Dessverre er det er bare noen av kapitlene som bruker prosjektet på denne måten. Jeg tror boka bedre hadde klart å forene teori og praksis om hvert kapittel hadde inneholdt en didaktisk del med forslag til språkarbeid istedenfor å samle dette til slutt. I boka kan vi lese at barnehagelæreres «fag- og erfaringsbaserte mageskjensle» er et viktig verktøy i arbeidet med barns språk. Denne mageskjenselen beskrives som en kombinasjon av forskningsbasert kunnskap og barnehagelæreres erfaringsbaserte kunnskap om barns språk. Jeg leser dette som en annen betegnelse på det *Rammeplan for barnehagen* kaller et «godt faglig skjønn» (Utdanningsdirektoratet 2017, s. 16). I en bok som handler om et fagområde i barnehagen der mange barnehager opplever en politisk styring som går på tvers med barnehagelærernes gode faglige skjønn, er det synd at deres stemme er helt fraværende. Hvis boka skal kunne hjelpe barnehagelærere med å utøve et godt faglig skjønn, hadde det også vært en fordel om forfatterne hadde tatt tydeligere stilling til hva som er gode og dårlig arbeidsmåter i språkarbeidet i barnehagen. Selv om forventningene om å få møte yrende språkpraksiser i barnehagen bare delvis innfris, har boka noen framstillinger av barns språk som jeg setter stor pris på. Det er der den lykkes med å framstille barn som kompetente og oppfinnsomme språkbrukere.

Kilder

Utdanningsdirektoratet (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra <https://www.udir.no>

